

MUDr. Ivana Krátká

Hyperaktivita u dětí

ADHD, hyperaktivita, hyperkinetické poruchy, tedy přesněji porucha pozornosti s hyperaktivitou (zkratka ADHD z anglického „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“ - porucha pozornosti s hyperaktivitou) patří mezi tzv. neurovývojové poruchy. Jedná se o vrozenou nerovnováhu centrální nervové soustavy, zjednodušeně řečeno každá část mozku si zraje jinak rychle, přičemž si jeho jednotlivé části vyměňují informace pomaleji, než je potřeba. To se pak projevuje nepozorností (mozek si neumí z množství podnětů vybrat ty podstatné), motorickým neklidem (dítě je stále v pohybu) a impulsivitou (části mozku, které jsou zodpovědné za kontrolu našeho chování a emocionálních reakcí jsou o krok pozadu za emocionálně silnými podněty, tzn., dítě reaguje dříve, než si reakci promyslí). Děti nejsou schopné regulovat svoje chování, většinou působí konfliktně až agresivně. Ačkoliv hyperaktivní děti touží po kamarádství, nedaří se jim vztahy udržet a jejich osamělost ještě více zvýrazňuje jejich sociální obtíže.

Je rozdíl mezi ADHD, hyperaktivitou, poruchami pozornosti?

Zjednodušeně řečeno se jedná o synonyma. Tedy, že různými slovy říkáme totéž. Z odborného hlediska spočívá rozdíl v těchto pojmech, tzn. jaký diagnostický systém daný odborník používá.

Diagnostika ADHD - jak lze hyperaktivitu poznat?

Hyperaktivitu lze u dětí diagnostikovat nejdříve mezi 3-4 rokem života, porovnává se chování dítěte s definovanými diagnostickými kritérii, v závislosti na jejich četnosti, intenzitě, délce výskytu a věku dítěte. Obtíže se musí projevovat ve více jak jednom sociálním prostředí (rodina, škola, kroužky, vrstevníci), projevy musí trvat déle než 6 měsíců a musí se projevit před sedmým rokem života dítěte. Rovněž je před zakončením diagnostiky potřeba vyloučit jiná organická onemocnění nebo traumatické události, které by změnily prožívání a chování dítěte.

Projevy ADHD

Záludností ADHD je skutečnost, že nejsou na první pohled patrné, viditelné jsou jen jejich nežádoucí projevy v chování daného jedince. Syndrom ADHD je však charakteristický i celou řadou dalších rozmanitých projevů, jejichž skladba i intenzita se může měnit v závislosti na denní době, věku jedince, jeho sociálním prostředí či přidružených psychických poruchách a celkovém zdravotním stavu. Patří mezi ně **sociální neobratnost** (zhoršená sociální percepce, problémy s dodržováním obecně platných pravidel a norem chování), obtíže v oblasti tzv. **exekutivních funkcí** (plánování, organizování, řešení problémů, emocionální seberegulace), zhoršené vyjadřovací schopnosti, obtíže s jemnou i hrubou motorikou a koordinací pohybů, problémy se spánkem atd. Potíže jsou chronické a nelze je vysvětlit na základě sensorických postižení,

mentální retardace nebo závažných emočních problémů. Tyto projevy nepostihují intelekt, nicméně mohou mít zásadní **vliv na školní či pracovní výkon a sociální úspěšnost**.

Klinický obraz hyperaktivity u dospívajících a dospělých je odlišný od projevů v dětském věku. Především na základě **maturace mozku** během vývoje, ale také díky individuální míře schopnosti užívat **kompensační mechanismy** při vyrovnávání se s příznaky poruchy. Také u dospělých můžeme nalézt tři hlavní oblasti obtíží – nepozornost, impulsivitu a hyperaktivitu, přičemž vnější motorický neklid přestává být tolik výrazný jako u dětí a je jedincem vnímán spíše jako **pocit vnitřního napětí a neklidu**. Výše popsané příznaky ovlivňují interakci dospívajícího v prostředí rodiny, školy, popř. zaměstnání, s vrstevníky a celou společností. Znevýhodnění oproti ostatním vrstevníkům je zejména v rovině zdravotní (vyšší úrazovost), vztahové (neposlušnost, vzdorovitost, nešikovnost), vzdělávací (vyžadující specifické výukové metody a při jejich nedostatečném uplatnění bez ohledu na inteligenci selhávají), sociálně-ekonomické (akademická neúspěšnost, uplatnění na trhu práce, schopnost hospodařit) a dalšími sociálně patologickými jevy (impulsivní chování – např. rizikové řízení motorových vozidel, neuvážené nakládání s finančními prostředky, zneužívání návykových látek, atp.).

Hlavním rizikem dospívajících s ADHD je riziko předčasného odchodu ze vzdělávacího procesu – obvykle z důvodu snížených schopností koncentrace na výuku, dokončování úkolů a soustředění se na dlouhodobější cíle, plánovat si plnění úloh, dodržovat pravidla, motivovat se i pro činnosti, které jsou stereotypní, atp. a také se sociální neobratností souvisí i zvýšené riziko v oblasti uplatnění na trhu práce. Tyto osoby mají většinou problém vyznat se v sociálních situacích, neumí, nebo se jim těžko odhaduje společensky „správná“ reakce, a tak jsou považováni za netaktní, neohleduplní, nezralí. Je to způsobeno také tím, že těžko chápou drobné nance jazyka, metafory a různé slovní hříčky a mají problémy se čtením mimických výrazů. Nepochopení sociálního kontextu vede k nepochopení sociální dynamiky studijních, nebo pracovních kolektivů a k dalším potížím v jejich praktickém životě.